

שיעורי הלכה ישראל

בעוה"ש"ת

דיני ממזנות המצויים

שיעור י"א | פרשת שלח | שליחות יד והיזק פועלים

הלכות שליחות יד והיזק בפועלים אומנים

מה הדין:

פועל שהשתמש ברכב (Car, Truck) של בית המסחר לצרכים הפרטיים שלו??
מנהל עבודה (Manager) שטעה בהחלטתו ונגרם בזה נזק למפעל (Factory)??
פועל שפגע בקירות הבניין או בכלים שעמדו בסמיכות למקום העבודה??
כל אלה ואף יותר מכך בשיעור דלהלן

(Tools) או עם רכב (Truck, Car) השייכים לבית המסחר (Business) עבור הצרכים הפרטיים שלו (ש"ע סי' ש"מ שואל שלא מדעת).

[2] פועל שהשתמש ברכב (Car) לצרכים הפרטיים שלו, צריך לשלם הוצאת הדלק (Gasoline) לבעה"ב או לבית המסחר, ועליו לשלם כל הנזקים והביטוח (Car Insurance), וכל הטיקטס (Tickets) שנוזקפו מחמתו על שם הרכב (Car) (שם, ומדין גרמי).

היזק פועלים

ג. פועל ששבר כליו של בעה"ב בדרך

תשמישיהם:

[1] פועל ששבר כליו של בעה"ב בעת שהשתמש בהם לצורך עבודתו, והשתמש בהם כדרכם בלי שום שינוי ולא היה מזיד בדבר - פטור מלשלם לבעה"ב (כדין מתה מחמת מלאכה, ש"ע סי' ש"מ וסי' שמ"א, ועי' מחנה אפרים סי' ה').

ד. כשלא הזדהר לגמרי או שהשתמש בהם

שלא כדרך:

[1] פועל המשתמש בכליו של בעה"ב, אך לא הזדהר לגמרי בעת תשמישו או שהשתמש בו שלא כדרך - ונשבר הכלי עקב כך [ולא מחמת שהשתמש בו הרבה] - חייב לשלם לבעה"ב (מדין דהוי ליה לעיוני, סי' תר"א סי"ב וסמ"ע שם, וכבסמוך).

שליחות יד פועלים

א. פועל בלקיחת חפצים שלא ברשות:

[1] אסור לפועל לקחת כלים ממקום העבודה של בעה"ב בלי הסכמה מלאה מבעה"ב, כגון:

◆ אסור לקחת שלא ברשות מהדברים הנמכרים בבית המסחר כדי להביא לביתו, כגון מאכלים מחנות לממכר אוכל (Grocery, Butcher), סחורה ומיני כלים מחנות כלים (Merchandise, Hardware, Tools) וכדומה.

◆ ובפרט צריך להיזהר בדברים שאינם נמכרים בבית המסחר, כגון מיני חפצים ומיני כלי משרד (אפיס) (Copy-Papers, Stationary) או כלי תחזוקה (Maintenance).

[2] גם הסכמה 'שבשתיקה', הסכמה 'שלכאורה' או 'שמיעה מפועל אחר שבמקום' - אינה מספקת, ובפרט כששולחים יד בכמות גדולה או דברים יקרים יותר (ש"ע הרב באמרי יעקב סי' ד' דיני גזילה).

[3] הכי טוב וכשר שיבקש בפירוש הסכמת בעה"ב וגילוי דעתו בכל זה (שועה"ר שם).

ב. פועל בהשתמשות בכלים שלא ברשות:

[1] אסור לפועל להשתמש בלי רשות בכלי עבודה

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

תקנת סבלן

ה. 'תקנת סבלן' - תקנת חז"ל גבי פועל לפטור מתשלום אע"פ שהיה בידו להיזהר יותר.

[1] יש כמה אופנים - שאף שלא הזדהר לגמרי ושבר את הכלי, ולא שייך לפטור מדין מתה מחמת מלאכה - מ"מ חז"ל פטרו בהם מלשלם מפני הטעמים דלהלן:

- משום תקנת סבלן - דהיינו שאם נחייב את הפועל, לא ירצו להיות פועלים (סי' ד"ש ס"א).
- יש אופנים שאפילו מעיקר הדין היה מקום לחייבו בתשלום נזק, אך לפנים משורת הדין - פטור, ואע"פ שהזיק בפשיעה (רש"י ס"פ האומנין, סמ"ע ריש סי' ד"ט).
- כמו כן פטרו חז"ל לשלם משום שלום בית.

ו. אופנים ש'פועל' פטור בהם מחמת תקנת חז"ל - שאם נחייב את הפועל לא ירצו להיות פועלים.

[1] פועל העובד אצל בעה"ב, ובעת עבודתו פגם או קלקל מלאכת בעה"ב שבה התעסק, כגון:

- פועל המסדר מדפים (Shelves) בחנות - ובאמצע עבודתו נפלו כלים מידו ונשתברו.
- פועל ביקב (Winery) - ששפך היין בעת שמילא כלים.
- פועל בחנות בגדים העובד עם כל מיני אריגים (Fabric) - וקרע האריג בעת המדידה.
- מזכירה (Secretary) - שטעתה והזמינה סחורה אחרת (Kind or Quality) או ששינתה בכמות (Quantity) ממה שציווה בעה"ב, ונגרם בזה הפסד בשוגג.
- מנהל עבודה (Manager) - שטעה בהחלטתו ובקביעתו (Judgment), ועי"ז נגרם נזק למפעל (Factory).
- פועלי בעה"ב שהעבירו משא ממקום למקום - ונתקלו בדרך ונשברה המשא.

[2] הרי שבכל אלה וכיוצ"ב במקום שיצא הפסד מתחת יד הפועל באופן שלא היה בפשיעה, ואם נחייב אותו לא ירצה לעבוד - פטרו חז"ל את הפועל משום תקנת סבלן, ובעה"ב אף חייב לשלם לו כל שכרו כנקבע מראש (מדין שלא במדרון, סי' ד"ש שם סמ"ע סק"א).

[3] ובאופנים הללו פטור הפועל - אף היכן שהיה בידו למנוע הנזק ע"י זהירות יתרה או שכבר עבד שם זמן מרובה והוא פועל מנוסה, הכל כדי שלא יימנעו הפועלים מעשיית מלאכה כנ"ל.

[4] והיכן שלא נזהר הפועל בזהירות הנדרשת - מעיקר הדין אכן היו מחייבים אותו לשלם, ומ"מ יש לפטור אותו מלשלם לפנים משורת הדין (שם).

[5] אכן אם כן נגרם ע"י פשיעה והזנחה, וסתם פועלים יכולים להיזהר בזה, ואינו מצוי לוותר על פשיעה כזאת - חייבים לשלם כעיקר הדין, ולא שייך בזה לפטור לפנים משורת הדין (מדין דהוי ליה לעיוני, סי' תר"א סי"ב וסמ"ע שם).

[6] אמנם בכל אופן, אם אירע כך כמה פעמים ע"י הפועל - אפשר לחייבו לשלם על כל הפסד שנגרם על ידיו, וכל שכן שבעה"ב פטור מלשלם לו שכרו [ועיין מזה בדיני פועלים המתרשלים בעבודתם בגיליון זה שיעור י'].

ז. פועל שהזיק בסביבות מקום העבודה

[1] פועל שגרם הפסד לבעה"ב ע"י שפגע בקירות הבניין או שהזיק בכל מיני כלים שעמדו בסמיכות למקום העבודה - הרי שאם מצוי שכך יתקלקל בעבודה כזאת, יש לפטור הפועל (משום תקנת סבלן, או עכ"פ לפנים משורת הדין, עי' ערוה"ש סי' של"א ס"ז, סמ"ע סי' ד"ש סק"א).

[2] אך אם קלקול כזה אינו כ"כ מצוי ורגיל - חייב הפועל בתשלום נזק, ולא שייך לפטור משום תקנת סבלן, כי לא יימנעו הפועלים משום כך מעבודה כזאת (סי' ד"ש ס"א).

ח. נשים ומשרתים בנוק כלי הבית

[1] אשה ששברה כלי ביתה - אין ביד הבעל לחייבה בתשלום נזק, משום שלום בית (ערוה"ש סי' של"א ס"ז בשם רמב"ם).

[2] כך גם משרת או משרתת ששברו כלים בבית בעליהם - אין מחייבים אותם בתשלום נזק (ערוה"ש שם).

אומן שקלקל

ט. אומן שקלקל בשעת מלאכה אין בו תקנת

סבלן:

חז"ל לא תקנו תקנת סבלן לטובת אומן, חברה (Company) או בעל מלאכה (Technician) כמו שתקנו לטובת פועלים, ולכן:

- אם הזיקו קירות, חפצים, מאשינען או רהיטים (Furniture) במקום בשעת מלאכתם.
- או שקלקלו חפצים שקיבלו מבעה"ב כדי לתקנם.
- או שהעבירו משא ממקום למקום (Transportation, Delivery) - ונתקלו בדרך ונשברה המשא.

בכל אלו וכיוצ"ב חייבים לשלם על כל נזקיהם (סימן ש"ו ומדין סותר כותל, סימן שפ"ד ס"ג).

לעילוי נשמת האשה הצדיקת שעשתה וקיבלה רצון השם בתמימות ובאמונה, רודפת צדקה וחסד בעלת מעשים טובים מרת בת שבע בת מנחם מענדל ליפא ע"ה ויהללה בשערים מעשיה ת.נ.צ.ב.ה.

הורמה תרומה נכבדה
לרפואת נחמה בת שיינדל
בתושה"י

לזכות
שמעון בן דינה
לזש"ק